

Filòsofs d'estiu, 1: Nietzsche i Napoleó



JOAN FRANCESC
MIRA

El setmanari *Le Nouvel Observateur* (del qual sóc seguidor fidel d'ençà de més de trenta anys, i que ara s'ha reduït el nom a un elemental *L'Obs* per aquest lamentable vici francès de dir *Fac de Philo*, *Prof de Math* o *Sciences Po...*), cada estiu sol dedicar alguns números a matèries que en diríem "intemporals", supose que per vacances de molts redactors, i per ajudar els lectors a passar els dies morts. Enguany, els ha tocat als filòsofs. Com ara Hegel, Plató (del qual potser parlaré la setmana pròxima), i l'inevitable i recurrent Friedrich Nietzsche. L'any 2000 ja li vaig dedicar ací mateix algunes ratlles, a propòsit de les celebracions del centenari de la seua mort. Ara, fins i tot les agències promocionen visites turístiques a Sils-Maria, on no hi ha res a veure o és fals. Que el senyor Nietzsche era un geni amb tots els ets i els uts, no hi ha cap dubte raonable. Que era un boig excel·lent, tampoc. I que el seu pensament crític ha estat, per bé i per mal, un dels corrents visibles o subterrànics decisius del segle XX. Durant molts anys ningú no llegia els seus llibres, fora de *L'origen de la tragèdia*, publicat per Wagner, fins que una germana i un cunyat filonazis el van convertir en una mena de precursor filosòfic del nacional-socialisme més bèstia. Dit això, a mi la lectura dels seus escrits m'ha produït sempre més irritació que digestió profitosa. I no sóc dels que creuen que el filòsof era del tot innocent de les desviacions brutals de la seua doctrina saludablement crítica. Pareix que l'individualisme furibund, la prèdica de la "mort de Déu", la justificació de l'irracional, el rampell de bogeria vist com a críti-

ca radical de la modernitat i el suposat trencament de les convencions socials, en fan ara mateix un pensador ben convenient per a aquests temps postmoderns, declaradament "vitalistes" i egòlates. Això és el que pareix. En tot cas, hi ha professors de filosofia reconegudament progress que prediquen doctrina nietzscheana i la donen a llegir als adolescents. Si fa quinze anys no em convenia, ara em reconforta llegir que Clément Rosset, un dels millors especialistes sobre el filòsof, escriu molt encertadament a *L'Obs* que la gran desgràcia de Nietzsche és "haver estat recuperat per l'esquerra francesa", i que certs intel·lectuals s'han *aménagé* un Nietzsche a la mesura dels seus fantasmes: "Després de l'espantós Nietzsche de dreta, els filòsofs francesos (Klossowski, Foucault, Deleuze, Derrida i d'altres) han fabricat un Nietzsche revolucionari completament insensat".

Quant a mi, l'any del centenari vaig fer una lectura de *La Gaia Ciència*, diguem-ne per obligació intel·lectual, per veure si la moda tenia fonament. La decepció va

ser considerable. Com a literatura la vaig trobar detestable del tot; com a pensament, en gran mesura irrellevant. Com a prèdica de l'"home superior" que els "nous temps" reclamen, passablement irritant. Busca per a la nova època homes "acostumats a manar amb seguretat i igualment disposats a obeir quan calga". I afirma que el plaer més gran de l'existència és viure perillosament. Al senyor Benito Mussolini li va agradar molt tot això: els dos lemes morals i vitals de la seua banda eren, el primer "*credere, ubbidire, combattere*", i el segon "*vivere pericolosamente*". Deu ser simple coincidència. Després, aquell mateix any, vaig llegir *La genealogia de la moral*, no fóra cas que les meues apreciacions anteriors foren infundades. La història de la moral, explica Herr Friedrich, té un punt crucial en la derrota dels romans pels jueus. Els romans, en efecte, "foren certament els forts i els nobles, de manera que mai no han existit a la terra de tan forts i de tan nobles, ni tan sols en somnis". "Els jueus, al contrari, foren aquell poble sacerdotal del ressentiment *par excellence*," etcètera. I davant de qui s'inclina el món, davant dels nobles o dels ressentits? "La gent s'inclina davant *tres jueus*, com sabem, i *una jueva* (Jesús de Natzaret, el pescador Pere, el fabricant de catifes Pau i la mare de Jesús...)." Aquesta és la desgràcia, doncs, ací fracassà la noblesa moral. La segona desgràcia va ser la Revolució francesa, per obra de la qual "la darrera noblesa política que existia a Europa, la dels segles disset i divuit francesos, caigué sota els instints populars del ressentiment". Gràcies que tot seguit, "com una darrera indicació de quin era l'*altre* camí, aparegué Napoleó...", i en ell es féu carn el problema de l'*ideal noble en ell mateix*". I conclou: "Pensem bé de quin problema es tracta: Napoleó, aquella síntesi d'*ésser inhumà* i de *superhome*...!" Pensem-ho bé. Com que del Nietzsche genial ja se'n parla prou i massa, jo volia recordar una mica un altre Nietzsche: oblidar-lo és fàcil, però no és honest.

«LA SEGONA DESGRÀCIA VA SER LA REVOLUCIÓ FRANCESA, PER OBRA DE LA QUAL "LA DARRERA NOBLESA POLÍTICA QUE EXISTIA A EUROPA, LA DELS SEGLES DISSET I DIVUIT FRANCESOS, CAIGUÉ SOTA ELS INSTINTS POPULARS DEL RESENTIMENT". GRÀCIES QUE TOT SEGUIT, "COM UNA DARRERA INDICACIÓ DE QUIN ERA L'ALTRE CAMÍ, APAREGUÉ NAPOLEÓ... »